

Григорців М.В.

кандидат економічних наук

Національного університету харчових технологій

м. Київ, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ» ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах конкурентного середовища ринку розвиток всіх галузей виробництва повинен орієнтуватися на споживача та нарощення випуску якісних товарів і послуг. Як довів світовий досвід, висока якість продукції є однією з основних ознак їхньої конкурентоспроможності, що збільшує реалізацію продукції й ефективність роботи підприємства. З теоретичної точки зору – якість – складна і надзвичайно універсальна категорія, що має велику кількість аспектів та особливостей. Саме тому категорію «якість» досліджувало багато фахівців.

У процесі розвитку науки низка вчених різних напрямків знань намагалися визначити сутність поняття «якість» з точки зору власного бачення. Зазначимо, що для цілей подальшого дослідження необхідно обмежити перегляд розвитку цієї категорії періодом ХХ ст., у якому й відбулося становлення науково-загальної, техніко-економічної концепції. Саме тому ми пропонуємо розглянути праці, пов'язані з вирішенням проблем у сфері якості.

Велику увагу проблемам якості в межах філософського спрямування приділяв Аристотель. Ще у IV столітті до н. е., він чітко розмежував, по-перше, якість від кількості: кількість – те, що ділиться на складові частини; якість у первинному смислі – це видова відміна сутності. По-друге, якість від властивостей – властивістю є (1) прояв деякої діяльності того, що має, і того, чим воно володіє, (2) таке розташування, завдяки якому те, що розташовано, добре чи погано [1, с. 65]. Ці визначення не зовсім повні і є обмеженими, але

головним є те, що в них вже тоді містилася основна ідея поняття – концепція відмінності.

Гегель відкрив діалектику тотожності й відмінності, дискретності й безперервності, зв'язок якості з ідеальністю: ідеальність може бути названа якістю нескінченності [2, с. 630]. Одночасно він наголошує на тому, що все існуюче є тим, що є, саме завдяки якості – безпосередньої визначеності, зміна якої є переходом у щось протилежне.

К. Маркс вказував на те, що саме зміна якісного призначення елементів простого відтворення є матеріальною передумовою наступного відтворення у розширеному масштабі [7, с. 1].

Крім філософських визначень минулих століть, існують сучасні. Відзначимо, що категорія «якість» відображає важливу сторону об'єктивної дійсності – визначеність. Якість об'єкта, як правило, не відноситься до окремих його властивостей. Вона пов'язана з об'єктом як цілим, охоплюючи його повністю, а не окремо від нього. У зв'язку з цим поняття «якість» поєднано з буттям об'єкта.

Зазначимо, що для цілей подальшого дослідження необхідно обмежити перегляд розвитку цієї категорії періодом ХХ ст., у якому й відбулося становлення науково-загальної, техніко-економічної концепції поняття «якості».

Відомий вчений Дж. Джуран зауважує, що поняття має багато значень, але домінує два з них [4, с. 256]: 1. Якість міститься в тих властивостях продукції, які задовольняють потреби споживачів і через це забезпечує їм задоволення від споживання. 2. Якість полягає у відсутності невідповідностей.

Співвітчизник попередніх дослідників – Е. Демінг акцентував увагу на тому, що якість повинна бути націлена на сучасні й майбутні потреби споживача [5, с. 497].

Наступним серед вітчизняних учених, який приділяв увагу питанням якості, був А.В. Глічев. У своїй праці «Висновки з економіки й управління якістю продукції» він зауважив, що «якість складає складну систему

багатокількісних взаємопов'язаних властивостей», оскільки в розумінні різних сторін і учасників технологічного процесу виробництва воно різне. Для винахідників А.В. Глічев писав, що «якість – це відповідність продукції її функціональному призначенню, її надійність, міцність і довговічність», для апарата управління – «відповідність вимогам споживача і нормативній документації», для працівників відділу технічного контролю – «відповідність властивостей продукції стандартам», для споживача – це «придатність задовольняти будь-які його потреби, комфортне використання, економічність і гармонія форм по доступній ціні» [3, с. 17].

Автор зазначає, що науково обґрунтоване управління якістю продукції повинно базуватися на чітко визначених методичних основах. Це стає поштовхом для створення загальних підходів до управління якістю. У зв'язку з цим вирішити задачу встановлення єдиного тлумачення поняття «якість» спробувала Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) – International Organization for Standardization [6, с. 38].

У словнику Європейської організації якості поняття «якість» трактується як «сукупність властивостей і характеристик продукції чи послуг, що зумовлюють можливість задовольняти встановлені або підсвідомі вимоги». У цьому визначенні «якість» і «потреби» тісно взаємопов'язані, що прослідковується в такому: для споживача важливо задоволення потреб як явних, так і прихованих. Це трактування є узагальнюючим поняттям всього накопиченого теоретичного і практичного досвідів в області якості, де ключовим моментом є потреби споживачів.

Розробка єдиної, стандартної термінології не зупинила дискусії, що пов'язані з питаннями якості. З'являється критика визначень якості, що були запропоновані в словнику Європейської організації якості та стандартах ISO. Вона зумовлена тим, що сутність цієї категорії пов'язана з можливістю задовольняти потреби. В.Ю. Огвоздін твердить: «Погоджуючись з наведеним визначенням якості, ми повинні будемо визнати, що один і той же предмет в один і той же час, в залежності від задоволення будь-яких потреб, може

володіти якістю, а може не мати її зовсім. У результаті, якщо якість буде залежати від задоволення різних потреб, то воно стає невизначеним поняттям...» [8, с. 79].

Все це говорить про те, що визначення поняття «якість» наведене в словнику Європейської організації якості та стандартах ISO, суперечить фундаментальному, яке представляє «якість як об'єктивно існуючу сукупність властивостей та характеристик».

В результаті досліджень праць вітчизняних і зарубіжних учених з цієї тематики було сформовано авторське трактування категорії «якість продукції» як різносторонньої соціально-економічної категорії, що відображає сукупність взаємозв'язаних характеристик об'єкта і можливість задовольняти конкретні потреби та вимоги споживачів, а також характеризувати безпечність продукту в процесі його споживання.

На нашу думку, проведений аналіз основної термінології поняття «якість» дозволив виявити низку зауважень, що пов'язані із встановленням взаємозв'язку і співвідношень між категоріями, та запропонувати власне визначення.

Література:

1. Аристотель. Метафизика. / Аристотель / [Соч. в 4-х т. Т.1. Пер. с древнегреч.] – М. : Мысль, 1976. – С.63-368.
2. Гегель Г.В.Ф. Работы разных лет. / [Пер. с нем. В 2-х томах. Т.1.]. – М.: Мысль, 1973. – 630 с.
3. Глічев Цит. по: Рижков Н.І. Управління якістю продукції в нових умовах господарювання / Глічев - М.: В-во стандартів, 2000. – 17 с.
4. Джуран Д. Всеобщее управление качеством / Джуран Д. – С. Пб. : Victory, 2002. – 256 с.
5. Демінг У.Е Вихід із кризи . / [Пер. з англ.]. – Тверь: Альба, 1994. – 497 с.
6. ДСТУ ISO 9000 –2001. «Системи управління якістю. Основні положення та словник. Введ. 10.01.2001 р.». – С. 38

7. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т.2, Книга II: Процесс обращения капитала. / К.Маркс и Ф.Энгельс. Изд.2-е, т.24. – М.: Госполитиздат, 1961. – С.1-648.

8. Огвоздин В.Ю. В дебрях терминологии / В.Ю. Огвоздин // Стандарты и качество. – 2005. – №7. – С.79.

